

**KORXONALARDA INNOVATSION LOYIHALARNI BOSHQARISH
TIZIMINI ISHLAB CHIQISH**

Fayzullayeva Marjona G'olibovna

O'zbekiston Respublikasi

Bank-moliya akademiyasi tinglovchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola innovatsion loyihalarni boshqarish tizimini ishlab chiqishga, O'zbekiston Respublikasining normativ-huquqiy hujjatlarini hisobga olib, bag'ishlangan. Global raqobat sharoitida innovatsiyalar iqtisodiy o'sish va biznesning barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Maqolada korxonalarda innovatsiyalarni amalga oshirishning asosiy bosqichlari, shu jumladan strategik rejalashtirish, jamoa shakllantirish, moliyalashtirish, monitoring va natijalarni baholash masalalari muhokama qilinadi. Shuningdek, O'zbekistonda innovatsion faoliyatni tartibga soluvchi normativ hujjatlarga, texnologik inkubatorlar, kichik biznes va innovatsion faoliyat to'g'risidagi qonunlarga hamda innovatsion loyihalarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor qaratilgan. Xulosa qilib aytganda, korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish va milliy iqtisodiyotni rivojlantirishga hissa qo'shadigan samarali innovatsion loyihalarni boshqarish tizimini yaratish zarurligi ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: Innovatsion loyihalar, boshqarish tizimi, strategik rejalashtirish, texnologik inkubatorlar, kichik biznes, davlat dasturlari, raqobatbardoshlik, moliyalashtirish, monitoring, O'zbekiston, innovatsion faoliyat, texnologiyalar, innovatsion ekotizim, loyihalarni baholash, innovatsion rivojlanish.

Abstract: This article is dedicated to the development of an innovation project management system in enterprises, considering the regulatory legal acts of the Republic of Uzbekistan. In the context of global competition, innovation plays a key role in ensuring economic growth and business sustainability. The article discusses the main stages of implementing innovations in enterprises, including

strategic planning, team formation, financing, monitoring, and evaluation of results. Attention is also given to the regulatory acts governing innovation activities in Uzbekistan, such as the laws on technological incubators, small business, and innovative activities, as well as the state support for innovation projects. In conclusion, the importance of creating an effective innovation project management system that contributes to improving the competitiveness of enterprises and growing the national economy is emphasized.

Keywords: *Innovation projects, management system, strategic planning, technological incubators, small business, state programs, competitiveness, financing, monitoring, Uzbekistan, innovative activity, technologies, innovation ecosystem, project evaluation, innovation development.*

Kirish

Bugungi kunda dunyo iqtisodiyoti tez sur'atlar bilan o'zgarib bormoqda va bunday sharoitda korxonalar o'z faoliyatini rivojlantirish, yangi bozorlarga kirish va raqobatbardoshlikni oshirish maqsadida innovatsion faoliyatni joriy etishga katta e'tibor bermoqda. Innovatsiyalar, yangi mahsulotlar, xizmatlar, texnologiyalar va ishbilarmonlik modellari orqali kompaniyalar bozorning o'zgaruvchan talablariga moslashadi va yanada samarali ishlashni ta'minlaydi. Innovatsion loyihalar orqali korxonalar nafaqat o'z mahsulotlarini takomillashtiradi, balki ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtiradi va umumiy samaradorlikni oshiradi.

Innovatsion faoliyatni boshqarish, ayniqsa, strategik rejalashtirish, resurslarni taqsimlash va loyihalarni muvaffaqiyatli amalga oshirishni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Boshqaruv tizimining samarali ishlashi, innovatsion loyihalarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun zaruriy shart-sharoitlarni yaratadi. Shu bois, har bir korxona innovatsion boshqaruv tizimini yaratish va uni doimiy ravishda takomillashtirishga katta e'tibor qaratishi lozim.

O'zbekiston iqtisodiyotida ham innovatsion rivojlanishning ahamiyati tobora oshib bormoqda. Respublikada kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash, texnologik inkubatorlar va texnoparklarni tashkil etish, innovatsion faoliyatni

rag'batlantirish uchun normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilingan. Ushbu hujjatlar va davlat dasturlari orqali korxonalar uchun innovatsion loyihalarni amalga oshirishda qo'llab-quvvatlash tizimi yaratilgan. Innovatsion loyihalarni muvaffaqiyatli boshqarishning asosiy yo'nalishlarini belgilovchi ushbu normativ hujjatlar korxonalar uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda.

Shu bilan birga, innovatsion loyihalar faqat yangi texnologiyalar va mahsulotlarni yaratish emas, balki ularning bozorga muvaffaqiyatli kirishini ta'minlash, foydalanuvchi ehtiyojlarini qondirish va raqobatbardoshlikni oshirish uchun samarali strategiyalarni ishlab chiqishni ham o'z ichiga oladi. Innovatsiyalarni amalga oshirish jarayonida, korxonalar o'zaro hamkorlik, ilmiy-texnikaviy salohiyatni oshirish, resurslarni samarali taqsimlash kabi masalalarga e'tibor qaratishlari zarur.

Maqolada korxonalarda innovatsion loyihalarni boshqarish tizimini ishlab chiqishning asosiy bosqichlari, O'zbekistondagi normativ hujjatlar va davlat dasturlariga asoslangan innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari ko'rib chiqiladi. Shu bilan birga, innovatsion loyihalarni boshqarishda yuzaga keladigan muammolar va ularni hal etish uchun takliflar ham taqdim etiladi. Maqola innovatsion faoliyatni samarali boshqarishning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilishga qaratilgan.

Maqolada ko'rilgan innovatsion loyihalarni boshqarish tizimi, O'zbekiston va xalqaro olimlarning ilmiy ishlari orqali kengroq yoritilgan. Innovatsion faoliyatni boshqarishning nazariy va amaliy jihatlarini o'rganishda bir qator muhim tadqiqotlar asosiy o'rin tutadi. Ushbu adabiyotlar sharhi innovatsion boshqaruv va uning iqtisodiy rivojlanishga ta'sirini tahlil qilishda asosiy manba bo'lib xizmat qiladi.

Michael Porterning "Milliy raqobatbardoshlik afzalligi" (1990) nomli asarida raqobatbardosh afzallikni yaratishda innovatsiyalar va texnologik o'zgarishlarning roli alohida ta'kidlangan. Porter, davlat va kompaniyalar o'rtasidagi raqobatni kuchaytirish uchun texnologiyalarga va innovatsiyalarga tayanish zarurligini ta'kidlaydi. U, shuningdek, milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshlik

darajasini oshirish uchun texnologik rivojlanish va innovatsion faoliyatni samarali boshqarish zarurligini ko'rsatadi.

Porterning fikriga ko'ra, texnologiya va innovatsiyalarni boshqarish faqat yangi mahsulotlarni yaratishda emas, balki ishlab chiqarish jarayonlarini takomillashtirish, raqobatbardoshligini oshirish va yangi bozorlarni zabt etishda ham muhimdir. Bu yondashuv korxonalarga yuqori samaradorlikni ta'minlaydi va iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi.

Clayton Christensenning "Innovator's Dilemma" (1997) asarida innovatsiyalarning yuqori sifatli va murakkab mahsulotlar ishlab chiqarishda qanday ahamiyatga ega ekanligi ko'rib chiqilgan. U "disruptiv" innovatsiyalarni o'rganib, yangi texnologiyalarni kompaniyalarning raqobatbardoshligini oshirish va bozordagi pozitsiyalarini mustahkamlashda qanday ishlatilishi mumkinligini tahlil qiladi.

Christensenning yondashuviga ko'ra, korxonalar "disruptiv" innovatsiyalarni joriy etishda muhim imkoniyatlarga ega, ammo bu texnologiyalar ko'pincha an'anaviy biznes modellarini o'zgartirishi kerak bo'ladi. Bu innovatsiyalarni boshqarish jarayonida, korxonalar eski texnologiyalarni yangilash va zamonaviy texnologiyalarni samarali tatbiq etish uchun innovatsion boshqaruvni optimallashtirishlari zarur.

Henry Chesbroughning "Open Innovation" (2003) asari innovatsion boshqaruvning yangi yo'nalishini, ya'ni "ochiq innovatsiyalar"ni taqdim etadi. Chesbroughning fikriga ko'ra, kompaniyalar faqat o'z ichki resurslariga tayanmasdan, tashqi manbalardan, shu jumladan, ilmiy tadqiqotlar, startaplar va boshqa tashkilotlardan ham innovatsion g'oyalarni olishlari kerak. Ochiq innovatsiya modeli, ayniqsa, texnologik rivojlanish va yangi mahsulotlar ishlab chiqarishda samarali ishlaydi.

Bu modelda, kompaniyalar o'zlarining innovatsion g'oyalarini bozor ehtiyojlariga mos ravishda shakllantirish uchun tashqi manbalardan foydalangan holda, ko'p tomonlama hamkorlikni amalga oshiradilar. Ochiq innovatsiya O'zbekistonda ham ilgari suriladigan yondashuvlardan biri bo'lib, mahalliy

startaplar va ilmiy-texnikaviy salohiyatni samarali rivojlantirishga xizmat qilishi mumkin.

Mark A. Schillingning "Strategic Management of Technological Innovation" (2013) asari texnologik innovatsiyalarni boshqarishda strategik qarorlar qabul qilishda muhim ahamiyatga ega. U texnologik innovatsiyalarning bozorlar va tashkilotlar uchun qanday ahamiyatga ega ekanligini tushuntiradi. Schillingning yondashuviga ko'ra, texnologik innovatsiyalarni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun korxonalar o'z strategiyalarini aniq belgilashlari va uzoq muddatli maqsadlar uchun tegishli resurslarni ajratishlari kerak.

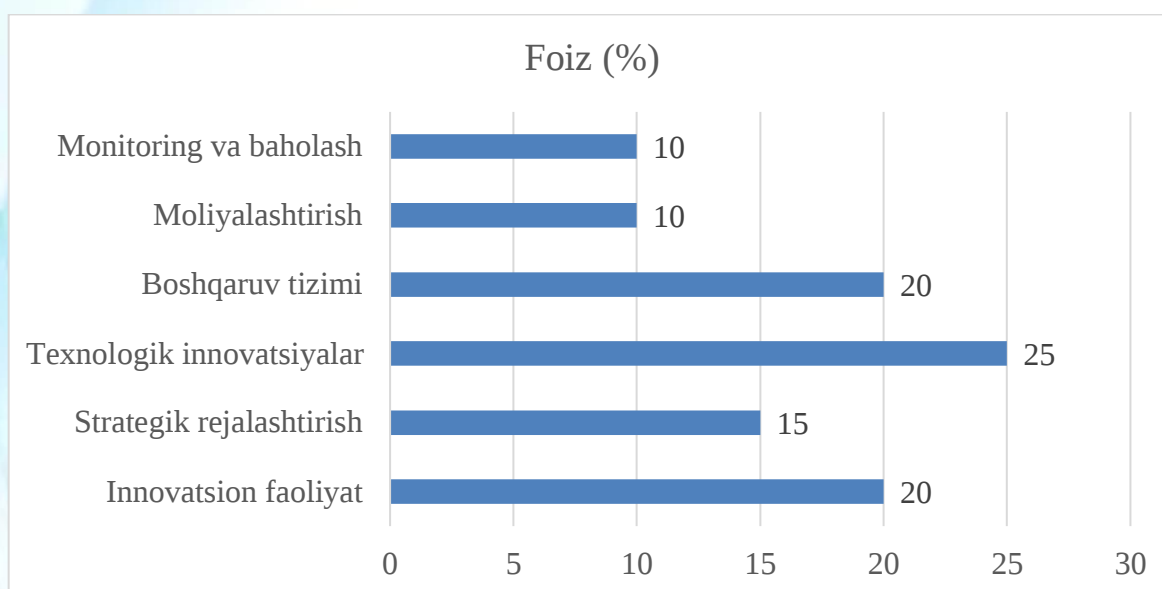
Schillingning ishlari O'zbekiston uchun innovatsion strategiyalarni ishlab chiqishda yordam beradi, chunki bu yondashuv texnologik rivojlanishni raqobatbardosh foyda olish uchun qanday samarali boshqarish mumkinligini ko'rsatadi.

Xalqaro tahlil orqali innovatsion boshqaruvning zamonaviy yondashuvlari va strategiyalari haqida keng qamrovli tasavvur hosil qilish mumkin. Michael Porter, Clayton Christensen, Henry Chesbrough va Mark Schilling kabi xalqaro olimlarning ishlari innovatsion boshqaruvni samarali amalga oshirishda muhim o'rin tutadi. O'zbekiston uchun bu tajribalardan foydalanish, innovatsion loyihalarni boshqarish tizimini samarali yaratish va milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishda katta ahamiyatga ega. Ochiq innovatsiyalar, disruptiv innovatsiyalar va strategik texnologik yondashuvlar O'zbekistonning innovatsion rivojlanishiga katta hissa qo'shishi mumkin.

Maqolada korxonalarda innovatsion loyihalarni boshqarish tizimini ishlab chiqish masalasi keng qamrovda o'rganilgan. Innovatsion faoliyatni boshqarishning nazariy va amaliy jihatlari, shuningdek, O'zbekiston va xalqaro tajribalar asosida tizimli yondashuvlar ko'rib chiqilgan. Innovatsiya va texnologik rivojlanishning biznesdagi o'rni, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari, hamda mavjud normativ hujjatlar asosida amalga oshiriladigan amaliy ishlar to'liq tahlil qilingan.

Innovatsion loyihalarni boshqarish, bugungi kunda iqtisodiyotning turli sohalarida ustuvor o'ringa ega. Innovatsiyalar — yangi mahsulotlar va xizmatlarni

yaratish, ishlab chiqarish jarayonlarini yaxshilash va raqobatbardoshlikni oshirish uchun zarur vositadir. Maqolada ta'kidlanishicha, innovatsion boshqaruvni tashkil etishda samarali tizimni yaratish uchun barcha jarayonlarni muvofiqlashtirish va nazorat qilish zarur. Innovatsion boshqaruv tizimining samarali ishlashining asosiy omili — ularning korxonaning umumiy strategiyasi va maqsadlariga mos kelishidir. Bunda texnologik va iqtisodiy imkoniyatlarni birlashtirib, bozor talablariga tezda javob bera olish muhimdir.

1-rasm. Innovatsion loyihalarni boshqarish tizimi: asosiy komponentlar

Yuqoridagi diagramma, innovatsion loyihalarni boshqarish tizimini tashkil etishning asosiy komponentlarini ko'rsatadi. Ushbu diagramma asosida quyidagi tahlilni amalga oshirish mumkin:

1. **Innovatsion faoliyat (20%):** Innovatsion faoliyat — bu korxonalar va tashkilotlarning yangi mahsulotlar, xizmatlar va texnologiyalarni yaratish va rivojlantirishga bo'lgan intilishi. Innovatsiyalar biznesning rivojlanishida asosiy o'rin tutadi va bu jarayonning muhim qismlaridan biridir.
2. **Strategik rejalashtirish (15%):** Strategik rejalashtirish innovatsion loyihalarni amalga oshirishda aniq maqsadlar va rejalarning belgilanishini ta'minlaydi. Bu, loyihaning muvaffaqiyatini kafolatlash uchun zaruriyatdir, chunki u korxona faoliyatining asosiy yo'nalishlarini belgilaydi.

3. **Texnologik innovatsiyalar (25%):** Texnologik innovatsiyalar korxonalarda mahsulot va xizmatlarni yaratish uchun yangi texnologiyalarni qo'llashni anglatadi. Bu, yuqori samaradorlikka erishish va bozorda raqobatbardoshlikni oshirish uchun zarurdir.

4. **Boshqaruv tizimi (20%):** Innovatsion loyihalarni muvaffaqiyatli boshqarish uchun samarali boshqaruv tizimi kerak. Bu tizim loyihaning barcha bosqichlarini nazorat qilish va muammolarni hal qilishni ta'minlaydi.

5. **Moliyalashtirish (10%):** Innovatsion loyihalar uchun zarur moliyaviy resurslar tashkil etilishi kerak. Moliyalashtirish jarayoni loyiha davomida kerakli mablag'larni ta'minlashga yordam beradi.

6. **Monitoring va baholash (10%):** Loyihaning muvaffaqiyatini o'lchash va doimiy monitoring qilish jarayoni muhimdir. Bu bosqich, loyihaning amaldagi holatini baholash va kerakli o'zgarishlarni kiritish uchun zarurdir.

Ushbu diagramma innovatsion loyihalarni boshqarish tizimining asosiy komponentlarini yoritadi va har bir bosqichning ahamiyatini ko'rsatadi.

Innovatsion loyihalarni boshqarish tizimi, yuqorida keltirilgan asosiy komponentlarni o'z ichiga olgan holda, o'zaro bog'langan va samarali ishlashni ta'minlaydigan tizimni yaratish zaruriyatini taqozo etadi. Har bir komponent, o'zining alohida roli bilan, umumiy maqsadga erishishda muhim o'rin tutadi. Shu bilan birga, bu tizimning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun O'zbekistonning innovatsion siyosati, normativ hujjatlar va davlat dasturlari hamda xalqaro tajriba asosida samarali strategiyalarni ishlab chiqish muhimdir.

Xulosa Innovatsion loyihalarni boshqarish tizimi korxonalar va tashkilotlar uchun samarali rivojlanish va bozor raqobatbardoshligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Maqolada ko'rib chiqilganidek, innovatsion faoliyat, strategik rejalashtirish, texnologik innovatsiyalar, boshqaruv tizimi, moliyalashtirish va monitoring kabi asosiy komponentlar o'zaro bog'liq bo'lib, har birining o'ziga xos ahamiyati mavjud. Ushbu tizimning muvaffaqiyatli ishlashiga erishish uchun barcha komponentlar muvofiqlashtirilgan holda faoliyat yuritishi kerak.

O'zbekistonning innovatsion rivojlanishi uchun davlat tomonidan qabul qilingan qonunlar va dasturlar, shu jumladan texnologik inkubatorlar va texnoparklarning mavjudligi, innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan yirik imkoniyatlarni yaratadi. Biroq, bu tizimning to'liq ishlashi uchun xalqaro tajriba asosida yanada samarali boshqaruv mexanizmlarini joriy etish zarur.

Xalqaro tajriba, xususan Michael Porter, Clayton Christensen, Henry Chesbrough kabi olimlarning yondashuvlari, innovatsion boshqaruvni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston uchun bu tajribalar innovatsion loyihalarni boshqarishning samarali tizimlarini yaratishda asosiy ma'lumotlarni taqdim etishi mumkin. Bunday tizimlar, o'z navbatida, iqtisodiy o'sish, yangi texnologiyalarning joriy etilishi va korxonalarning raqobatbardoshlik darajasining oshishiga yordam beradi.

Takliflar

1. Innovatsion tizimlarning yaxshilanishi: O'zbekiston korxonalari uchun innovatsion tizimlarni yaxshilash va rivojlantirish uchun zarur strategiyalarni ishlab chiqish lozim. Shu jumladan, yangi texnologiyalarni joriy etish va ilmiy-texnikaviy salohiyatni oshirishga yo'naltirilgan loyihalar ko'proq rag'batlantirilishi kerak.

2. Boshqaruv tizimini takomillashtirish: Innovatsion loyihalarni boshqarish tizimini yanada samarali qilish uchun, boshqaruv jarayonlarini avtomatlashtirish va innovatsion texnologiyalarni tatbiq etish zarur. Bu nafaqat loyihalarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishiga, balki samarali resurslarni taqsimlashga ham yordam beradi.

3. Moliyalashtirishni kengaytirish: Innovatsion loyihalar uchun moliyaviy resurslarni ko'paytirish zarur. Xususan, kichik va o'rta biznes uchun innovatsion texnologiyalarni joriy etish uchun maxsus moliyaviy dasturlarni ishlab chiqish va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kengaytirish zarur.

4. Ochiq innovatsiyalarni tatbiq etish: "Ochiq innovatsiya" (Open Innovation) modelini tatbiq etish orqali O'zbekiston kompaniyalari o'zlarining innovatsion g'oyalarini yanada samarali amalga oshirishi mumkin. Tashqi

hamkorliklarni mustahkamlash va xalqaro tajribalarni o'rganish, innovatsion faoliyatni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega.

5. Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish: Innovatsion loyihalarni amalga oshirishda xalqaro hamkorlikni rivojlantirish va global bozorlarda yangi imkoniyatlarni yaratish kerak. O'zbekiston uchun xalqaro tajriba va ilmiy-texnikaviy salohiyatni birlashtirish, o'z raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi, 2020. "Innovatsion faoliyat to'g'risida"gi Qonuni. Toshkent.
2. O'zbekiston Respublikasi, 2019. "Texnologik inkubatorlar va texnoparklar to'g'risida"gi Qonuni. Toshkent.
3. O'zbekiston Respublikasi, 2018. "Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik to'g'risida"gi Qonuni. Toshkent.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti, 2020. "2025 yilga qadar O'zbekistonni rivojlantirish strategiyasi" to'g'risidagi farmoni. Toshkent.
5. O'zbekiston Respublikasi, 2021. "Davlat dasturlari va innovatsion loyihalar". Toshkent.
6. Rasulov, Sh. M., 2018. "Innovatsion tizimlarni rivojlantirish: nazariy va amaliy aspektlar". O'zbekiston Milliy Universiteti nashri, Toshkent.
7. Xo'jaev, A. S., 2019. "Innovatsion faoliyat va texnologiyalarni boshqarish". O'zbekiston Iqtisodiyoti va Innovatsiyalar Akademiyasi, Toshkent.
8. Tursunov, N. R., 2020. "Texnologik innovatsiyalar va ularni ishlab chiqarish sohasida tatbiqi". Innovatsiyalar va Taraqqiyot ilmiy jurnali, 3-son, Toshkent.
9. Abdurahmanov, E. M., 2021. "Biznesni raqobatbardoshlik qilishda innovatsion boshqaruv". Tadbirkorlik va Biznes ilmiy-ommabop jurnali, 4-son, Toshkent.
10. Salimov, I. M., 2020. "O'zbekistonda kichik va o'rta biznesda innovatsion texnologiyalarni joriy etish". O'zbekiston Iqtisodiyoti, Toshkent.

11. Porter, M. E., 1990. "The Competitive Advantage of Nations". Free Press, New York.
12. Christensen, C. M., 1997. "The Innovator's Dilemma: When New Technologies Cause Great Firms to Fail". Harvard Business Review Press, Boston.
13. Tidd, J., Bessant, J., & Pavitt, K., 2005. "Managing Innovation: Integrating Technological, Market, and Organizational Change". Wiley, Chichester.